

Milko Mikola

Neoprostljivo

Komunistični zločini nad ženskami
in otroki na Slovenskem

Milko Mikola

NEOPROSTLJIVO

KOMUNISTIČNI ZLOČINI NAD ŽENSKAMI
IN OTROKI NA SLOVENSKEM

ZALOŽBA
DRUŽINA

Ljubljana 2024

Milko Mikola
NEOPROSTLJIVO
Komunistični zločini nad ženskami in otroki na Slovenskem
© Družina d. o. o., 2024
Prva izdaja

Jezikovni pregled: Mojca Pipan
Prevod povzetka v angleščino: Mojca Masterl Štefanič
Oblikovanje in prelom: Družina d. o. o.
Slika na naslovnici: Kite pomorjenih deklet v Barbara rovu
premogovnika Huda jama v Rečici pri Laškem.
Vir originalne fotografije: Mitja Ferenc, Mehmedalija Alić, Pavel Jamnik,
Huda jama, skrito za enajstimi pregradami, str. 151
Izdala in založila: Družina d. o. o.
Za založbo: Tone Rode
Tiskano v Sloveniji
Tiskano po naročilu
Ljubljana 2024

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

94(497.4)“1941/1952”

MIKOLA, Milko

Neoprostljivo : komunistični zločini nad ženskami in otroki na Slovenskem / Milko Mikola ;
[prevod povzetka v angleščino Mojca Masterl Štefanič]. - 1. izd. - Ljubljana : Družina, 2024

ISBN 978-961-04-1101-7
COBISS.SI-ID 195846403

---

*Ne smemo mi na tem terenu biti »slabši«
od Italijanov, ki niso streljali oz. se vsaj
delajo, kakor da ne streljajo žensk.
Treba je še s tem počakati.¹*

Edvard Kardelj

---

¹ Te besede je Edvard Kardelj zapisal 12. junija 1942 v pismu voditeljici Varnostno-obveščevalne službe (VOS) Zdenki Kidrič, potem ko je VOS 10. junija 1942 v Ljubljani ubil Italijanko Reo Arielle. Pismo je objavljeno v: *Zbrana dela Edvarda Kardelja*, 5, dokument 56.

PREGOVOR AVTORJA

K pisanju te knjige me je spodbudilo predvsem sočutje do vseh žensk in otrok na Slovenskem, ki so med vojno in po njej postali žrtve komunističnega nasilja. Z njo želim predvsem preprečiti, da bi bilo to nasilje kdaj pozabljeno, ker bi to lahko imelo za posledico, da bi se nekoč ponovilo. Dodatno spodbudo za njeno pisanje pa mi je dalo to, da nekateri apologeti propadlega komunističnega režima na Slovenskem še danes poudarjajo, kako so bili komunisti tisti, ki so slovenskim ženskam prvi dali volilno pravico in jim omogočili njihovo emancipacijo. Takšne njihove trditve so ne le popolnoma nesmiselne, saj volilna pravica v totalitarizmu nima nikakršnega pomena, ampak zvenijo tudi nadvse cinično ob dejstvu, da so bili v vsej zgodovini slovenskega naroda ravno komunisti prvi, ki so dvignili roko nad slovenske matere, dekleta in celo nad otroke ter nad njimi zagrešili najhujše zločine.

V tem pogledu niso bili nič boljši od okupatorjev, med katerimi je po storjenih zločinih nad slovenskimi ženskami in otroki izstopal nemški okupator, ki je Slovenke streljal kot talke, jih skupaj z njihovimi otroki pošiljal v koncentracijska taborišča, ugrabljene slovenske otroke pa v Nemčijo, kjer so jih dajali v posvojitev nemškim zakonskim parom brez otrok.² V posameznih primerih pa so slovenski komunisti v svoji okrutnosti nad ženskami in otroki nemške okupatorje celo prekašali, kar velja predvsem za njihovo okrutno znašanje nad romskimi

---

² O nasilju, ki so ga med vojno nad otroki na Slovenskem izvajali okupatorji, partizani in pripadniki Slovenskega domobranstva glej: Vida Deželak Barič, *Nasilnost druge svetovne vojne in otroštvo*. V: Zgodovina otroštva /History of Childhood. Zbornik so uredili: Aida Škoro Babič, Mateja Jeraj, Matevž Košir, Bojan Balkovec, izdala pa ga je Zveza zgodovinskih društev Slovenije, Ljubljana 2012.

materami in njihovimi otroki na Dolenjskem in Notranjskem pomladi in poleti 1942, ko so jih morili na najbolj zverinske načine.

Komunistično nasilje nad ženskami in otroki na Slovenskem, ki se je začelo med vojno 1941–1945 in se nadaljevalo še prva povojna leta, predstavlja eno najbolj tragičnih poglavij celotne slovenske zgodovine. V slovenskem zgodovinopisju je ta tematika sicer delno že obdelana v delih, ki obravnavajo komunistično revolucionarno nasilje nad civilnim prebivalstvom, še vedno pa nimamo posebne študije, v kateri bi bila prikazana v vsej svoji razsežnosti. Ker tudi ta knjiga, ki je pred bralcem, komunistično nasilje nad ženkami in otroki na Slovenskem obravnava zgolj okvirno, ta naloga slovenske zgodovinarje še čaka.

UVOD

Pri nasilju nad civilisti, ki so ga komunisti na Slovenskem izvajali med vojno in v prvih povojnih letih, nedvomno najbolj izstopa nasilje nad ženskami in otroki, saj ti poleg ostarelih, bolnih, ranjencev in invalidov predstavljajo najranljivejšo družbeno skupino in bi morali ne glede na čas in okoliščine uživati posebno zaščito. Slovenski komunisti se na to niso ozirali in so v svojem nasilju nad njimi šli celo tako daleč, da so jih morili in s tem zagrešili zločine, za katere ni in ne more biti opravičila. Pri tem ni šlo samo za nekaj primerov in tudi ne zgolj za ekscese posameznikov, ampak za od vodstva komunistične revolucije načrtovana zločinska dejanja, ki so bila utemeljena v komunistični ideologiji, ki so ji slovenski komunisti sledili pri izvajanju svoje revolucije.

Kot ugotavlja dr. France Bučar, »borba proti okupatorju in osvoboditev Slovenije nista bila primarna cilja komunističnega vodstva. Bila sta le sredstvi za višji cilj: z osvoboditvijo in prevzemom oblasti, ki jo dobijo v roke komunisti, ustvariti podlago za boljše vizacijo Slovenije, kot del širšega projekta boljše vizacije vse Evrope.«³ Za uresničitev tega cilja so bili slovenski komunisti pripravljene odstraniti vsakogar, ki bi temu nasprotoval. Milovan Đilas, eden izmed ideologov in voditeljev komunistične revolucije v Jugoslaviji, je zapisal: »Kdor želi voditi vojno in revolucijo, mora biti pripravljen ubijati, ubijati svoje sonarodnjake, celo svoje prijatelje.«⁴ V tem kontekstu je treba obravnavati tudi zločine, ki so jih slovenski komunisti med vojno in po njej zagrešili nad ženskami in otroki kot tudi njihove zločine nad moškimi.

Tako kot pri izvajanju revolucije so se slovenski komunisti tudi pri izvajanju nasilja nad ženskami in otroki zgledovali po ruskih boljševikih, ki so v noči s 16. na 17. julij 1918 v Jekaterinburgu

---

3 France Bučar, *Rojstvo države: izpred praga narodove smrti v lastno državnost*, Didakta d. o. o., Radovljica, 2007, str. 98 in 99.

4 Milovan Đilas, *Wartime*, London, Harcourt Brace Jovanovich, 1977, str. 75.

umorili celotno carjevo družino. S tem so boljševidi pokazali, da pri izvajanju revolucionarnega terorja niso imeli nobenih pomislekov, in slovenski komunisti so jim pri tem sledili. Posledice tega so bile strahotne, saj je bilo po doslej ugotovljenih podatkih Inštituta za novejšo zgodovino od pripadnikov komunističnih vojaških formacij med vojno in po njej na Slovenskem umorjenih **2.314 žensk** in **617 mladoletnih oseb (otrok)**, od katerih je bilo **129 deklet**.⁵

Število žensk in mladoletnih oseb (otrok), ki so jih na Slovenskem med vojno in po njej umorili pripadniki komunističnih vojaških formacij

Komunistična vojaška formacija	Število žensk, ki so jih umorili njeni pripadniki
JA	272
NZ	2
NOV in POJ	9
NOV in POS	1.118
OZNA	778
VDV	29
VOS	105
KNOJ	1
Skupaj	2.314

Komunistična vojaška formacija	Število mladoletnih oseb (otrok), ki so jih umorili njeni pripadniki
JA	119
NZ	/
NOV in POJ	6
NOV in POS	384
OZNA	89
VDV	2
VOS	15
KNOJ	2
Skupaj	617

⁵ Iz interne baze Inštituta za novejšo zgodovino (INZ): Tominšek Čehulić, Tadeja, Šorn, Mojca, Rendla, Marta, Dobaja, Dunja, *Smrtne žrtve med prebivalstvom na območju Republike Slovenije med drugo svetovno vojno in neposredno po njej*.

Razlaga v tabelah uporabljenih kratic

JA - Jugoslovanska armada

NZ - Narodna zaščita

NOV in POJ - Narodnoosvobodilna vojska in partizanski odredi Jugoslavije

NOV in POS - Narodnoosvobodilna vojska in partizanski odredi Slovenije

OZNA - Oddelek za zaščito naroda

VDV - Vojska državne varnosti

VOS - Varnostno-obveščevalna služba

KNOJ - Korpus narodne obrambe Jugoslavije

Če bi žrtve razvrščali po posameznih slovenskih pokrajinah, bi ugotovili, da jih je bilo daleč največ z območja Notranjske, Dolenjske in Bele krajine, kar je bila posledica dejstva, da sta v teh pokrajinah med vojno komunistična revolucija in z njo povezano revolucionarno nasilje dosegla največje razsežnosti. Poleg posameznikov so tu žrtve komunističnega revolucionarnega nasilja postale cele družine skupaj s starci, ženskami in otroki. Kot bomo videli, to niso bile samo slovenske, ampak tudi romske družine, nad katerimi so komunisti spomladi in poleti 1942 uprizorili pravi masaker. Do komunističnega revolucionarnega nasilja nad ženskami in otroki je med vojno sicer prihajalo tudi v drugih slovenskih pokrajinah, vendar v neprimerno manjšem obsegu kot na Notranjskem, Dolenjskem in v Beli krajini.

Nasilje nad ženskami in otroki so komunisti nadaljevali tudi po končani vojni. Najhujšega so izvajali v prvih povojnih mesecih, ko je komunistična oblast izvajala operacijo »čiščenje«, v okviru katere so se dogajali množični pomori tako imenovanih narodnih sovražnikov, med katerimi so se poleg pripadnikov Slovenskega domobranstva znašle tudi žene, matere in dekleta, v posamičnih primerih pa

tudi otroci. Najhuje so trpeli tisti, ki so jih odvedli v koncentracijska taborišča OZNE, kjer so bivali v izredno težkih razmerah. Ker je bilo največ komunističnih koncentracijskih taborišč na Štajerskem, je razumljivo, da je bilo po vojni največ žrtev komunističnega nasilja nad ženskami in otroki v tej pokrajini. Med otroki so bile žrtve večinoma otroci nemških staršev.

Poleg umorov, ki so predstavljali najtežji zločin, so komunisti po vojni nad ženskami izvajali tudi nekatere druge oblike nasilja, med katerimi je treba izpostaviti zlasti njihovo množično obsojanje na odvzem prostosti s prisilnim delom, pošiljanje v delovna taborišča in izgone celih družin iz obmejnega pasu z Avstrijo na Kočevsko, kjer so bile izpostavljene nečloveškim razmeram.

* * *

Pri obravnavanju komunističnih zločinov nad ženskami in otroki pa nikakor ne smemo prezreti dejstva, da so med okupacijo zločine nad njimi zagrešili tudi pripadniki slovenskih vojaških formacij, ki so se v državljanski vojni na strani okupatorjev borili proti komunistom. Po doslej zbranih podatkih Inštituta za novejšo zgodovino so njihovi pripadniki sami ali pa v sodelovanju z okupatorjem umorili **764 žensk in 405 mladoletnih oseb (otrok)**.⁶ Daleč največ žrtev so povzročili domobranci, ki so sami pomorili **467 žensk in 86 mladoletnih oseb**, v sodelovanju z nemškim okupatorjem pa še **46 žensk in 86 mladoletnih oseb**.⁷ Čeprav je bilo žrtev med ženskami in mladoletnimi osebami (otroki), ki so jih povzročili oni, neprimerno manj kot tistih, ki so jih povzročili komunisti, pa to njihove krivde nikakor ne zmanjšuje. **Z umori civilistov, zlasti še žensk in mladoletnih oseb (otrok), so tudi oni zagrešili zločin, za katerega ni in ne more biti opravičila; to še toliko bolj, ker so se s tem pregrešili zoper temeljne krščanske vrednote, na katere so se v boju proti komunizmu sicer sklicevali.** Tudi ti zločini še čakajo na zgodovinarje, da jih v celoti raziščejo in razkrijejo.

---

6 Iz interne baze Inštituta za novejšo zgodovino (INZ): Tominšek Čehulič, Tadeja, Šorn, Mojca, Rendla, Marta, Dobaja, Dunja, *Smrtne žrtve med prebivalstvom na območju Republike Slovenije med drugo svetovno vojno in neposredno po njej*.

7 Prav tam.

KOMUNISTIČNI ZLOČINI NAD ŽENSKAMI IN OTROKI NA SLOVENSKEM MED VOJNO 1941–1945

UMORI IN POMORI

Komunistična revolucionarna justica

Splošne značilnosti

Ko govorimo o komunističnem nasilju nad ženskami in otroki na Slovenskem med vojno, mislimo predvsem na njihove umore oziroma pomore. Umori in pomori civilistov, ki jih je med (državljan-sko) vojno zagrešila komunistična stran, so predstavljali posledico delovanja njene tako imenovane *revolucionarne justice*. Preden preidemo k njenemu opisu, je treba poudariti naslednje: **Za žrtve revolucionarne justice je poleg otrok mogoče šteti samo tiste civiliste, ki so jih komunisti umorili iz razrednih, ideoloških in političnih razlogov ali zaradi njihove narodne pripadnosti, nikakor pa ne tudi tistih, ki so okupatorju ovajali ali izdajali svoje sonarodnjake.**

Pri obravnavanju »revolucionarne justice« (dalje pisano brez navednic) je treba izhajati iz dejstva, da slovenski komunisti niso sprejemali norm kazenskega prava Kraljevine Jugoslavije, saj jim njen kazenski zakonik iz leta 1929, ki je bil eden najnaprednejših v Evropi, ni dajal pravne podlage za izvajanje njihovega načrtovanega nasilja nad nasprotniki revolucije. Zaradi tega so že leta 1941, hkrati z začetkom revolucije, začeli ustvarjati svoje kazensko pravo, ki so ga sami poimenovali *revolucionarna justica*.⁸ Ta se je do 1. septembra 1944 razvijala na podlagi predpisov, ki so jih sprejeli najvišji organi slovenskega komunističnega odporiškega in revolucionarnega gibanja.

8 Komunistična oziroma tako imenovana ljudska revolucija se je na Slovenskem začela hkrati z oboroženim uporom proti okupatorju 22. julija 1941, kar je komunistična oblast sama potrdila leta 1951 z Zakonom o razglasitvi dvaindvajsetega julija za državni praznik Ljudske republike Slovenije (Uradni list LRS, št. 21/1951).

Ker so ti predpisi predstavljali podlago za izvajanje nasilja nad nasprotniki komunistične revolucije, so prinesli vrsto povsem novih izrazov oziroma pojmov, ki jih kazensko pravo Kraljevine Jugoslavije ni poznalo. Enega takšnih izrazov je predstavljala izraz »narodni sovražniki«. Z njim so komunisti poimenovali vse tiste, ki so jih dojemali kot dejanske in potencialne nasprotnike revolucije. S tem ko so jih označili za »narodne sovražnike«, so jih hoteli prikazati kot sovražnike slovenskega naroda, s katerimi je treba obračunati. Da bi opravičevali njihove umore, so jih dodatno označili še za »narodne izdajalce« in jim tako naprtli izdajstvo slovenskega naroda, kar je pomenilo najhujšo možno obtožbo, za katero je revolucionarna justica poznala eno samo – to je smrtno kazen. Za umore »narodnih sovražnikov« oziroma »narodnih izdajalcev« so uvedli izraz »likvidacija«, ki je pomenil njihovo uničenje oziroma fizično odstranitev. Poleg izraza »likvidacija« so uporabljali tudi izraz »justifikacija«, ki pa nikakor ni bil ustrezen, saj se ta izraz v kazenskem pravu uporablja za usmrtitve obsojencev, ki jim smrtno kazen izreče regularno sodišče. Pri partizanskih »justifikacijah« pa je šlo za usmrtitve brez vsakega ustreznega predhodnega sodnega postopka, kar pomeni, da je dejansko šlo za *likvidacije* oziroma za *umore*.

Ker so predpisi revolucionarne justice komunistom omogočali izvajanje nasilja nad civilisti, so bili že v sami osnovi v nasprotju z dosežki, ki so jih na področju kazenskega prava in temeljnih človekovih pravic že takrat poznali in priznavali civilizirani narodi. Kot ugotavlja dr. Lovro Šturm, je bil katalog temeljnih človekovih pravic, ki jih priznavajo civilizirani narodi, v Sloveniji znan že vse od leta 1927, ko ga je predstavil dr. Leonid Pitamic v svojem delu *Država*. Ker komunisti temeljnih človekovih pravic, ki jih je vseboval ta katalog, niso priznavali, zanje legitimnost njihovih umorov t. i. narodnih sovražnikov ni bila nikoli vprašljiva, saj so mnogi komunistični likvidatorji po vojni zavzemali visoke položaje v družbi, nekateri pa so bili celo proglašeni za narodne heroje. Pri slovenskih režimskih pravnih in zgodovinarjih je veljalo in verjetno še vedno velja prepričanje, da so bili komunistični umori »narodnih sovražnikov« povsem upravičeni ter da njihovih izvajalcev nima

nihče pravice klicati na odgovornost. To utemeljujejo s tem, da so se partizani bojevali na »pravi strani« in se zato za presojanje njihovega nasilja nad civilisti ne smejo uporabljati enaka merila kot za presojanje nasilja okupatorjev in njihovih sodelavcev.

Takšni pogledi na komunistično revolucionarno nasilje nad civilisti med vojno so se odražali tudi v Zakonu o žrtvah vojnega nasilja, ki je bil sprejet 17. oktobra 1995, v veljavo pa je stopil 1. januarja 1996.⁹ Ta zakon je namreč status žrtev vojnega nasilja priznaval samo tistim, nad katerimi so med vojno nasilje izvajali okupatorji in njihovi sodelavci, ne pa tudi tistim, nad katerimi so ga izvajali pripadniki partizanskega odporniškega in revolucionarnega gibanja. Ta nepravilnost je bila odpravljena šele z njegovo novelo, ki je bila sprejeta 18. novembra 2009.¹⁰ Prvi člen noveliranega Zakona o žrtvah vojnega nasilja namreč določa: »Žrtev vojnega nasilja **je tudi** (v krepki tisk postavil M. M.) državljan Republike Slovenije, ki je bil kot civilna oseba izpostavljen nasilnim dejanjem ali prisilnim ukrepom drugih oboroženih sil. **Kot druge oborožene sile se pri tem štejejo enote Narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Jugoslavije** (v krepki tisk postavil M. M.) ter enote zaveznikov protifašistične oziroma protinacistične koalicije.«

Pravilnost takšnega pogleda na presojanje medvojnega nasilja nad civilisti je 17. maja 2010 potrdila rabsodba Velikega senata Evropskega sodišča za človekove pravice v zadevi *Kononov proti Latviji*. To sodišče je namreč povsem jasno povedalo, da predpisi o zločinih nad civilisti, ki so bili storjeni med vojno, veljajo tako za pripadnike sil osi kot za tiste, ki so se borili na strani zaveznikov. Ali drugače povedano: Pri obravnavanju zločinov nad civilisti v času druge svetovne vojne je treba uporabljati enaka merila, ne glede na to, na kateri strani se je tisti, ki jih je zagrešil, boril.

---

9 Uradni list Republike Slovenije, št. 63/1995.

10 Uradni list Republike Slovenije, št. 72/2009.

Predpisi, s katerimi je bila revolucionarna justica vzpostavljena

Odlok Slovenskega narodnoosvobodilnega odbora o zaščiti slovenskega naroda in njegovega gibanja za osvoboditev in združitev z dne 16. septembra 1941

Osrednji predpis, na katerem je med vojno temeljila komunistična revolucionarna justica, je predstavljal *Odlok o zaščiti slovenskega naroda in njegovega gibanja za osvoboditev in združitev*, ki ga je Slovenski narodnoosvobodilni odbor sprejel 16. septembra 1941.¹¹ V tem odloku, ki ga krajše imenujemo »zaščitni odlok«, je najprej opredeljen pojem izdajalca, nato pa so navedena kazniva dejanja, ki se kaznujejo s smrtno kaznijo. Za sojenje storilcem v njem navedenih kaznivih dejanj so bila predvidena »posebna sodišča«, za katera pa ni navedeno, kdo jih ustanovi. Glede samega postopka pred njimi je zaščitni odlok določal: »Postopanje je naglo, ustno in tajno. Posebno zaslišanje krivca ni potrebno, izvede pa se, če je dana možnost brez škode za narodnoosvobodilno gibanje. Proti sodbi sodišča ni pritožbe. Kazen se izvrši takoj, na način in po osebah, ki jih določi sodišče.«

Pravnik in član Vrhovnega plenuma Osvobodilne fronte, dr. Makso Šnuderl, je o zaščitnem odloku zapisal: »Odlok podaja prve norme materialnega in procesualnega kazenskega prava v narodno osvobodilni vojni Slovenije.«¹² Po njegovem mnenju je zaščitni odlok imel »kazenskopraven, kazenskoprosesualen in političen pomen«.¹³ Glede tega, koga naj bi omenjeni odlok varoval (ščutil), pa Šnuderl navaja: »Odlok varuje narodno osvoboditev, boj in čast slovenskega ljudstva. V tem odloku je izvedeno načelo družbene nevarnosti; ker je družbeni odnos slovenskega ljudstva splošna ljudska revolucija,

11 Imenovani odlok je objavljen v: *Dokumenti o razvoju ljudske oblasti v Sloveniji*; zbral in uredil dr. Makso Šnuderl, Uradni list Ljudske republike Slovenije, Ljubljana 1949 (dalje: Makso Šnuderl, *Dokumenti*), dokument št. 6, str. 22 in 23.

12 Makso Šnuderl, *Dokumenti*, pripomba k dokumentu št. 6, str. 222.

13 Makso Šnuderl, *Zgodovina ljudske oblasti*, Državna založba Slovenije, Ljubljana 1950, str. 142.

velja varstvu tej revoluciji.«¹⁴ Makso Šnuderl torej odkrito pove, da je bil zaščitni odlok dejansko namenjen zaščiti komunistične (ljudske) revolucije, kar pomeni, da je bil naperjen proti vsem tistim, ki bi revoluciji kakor koli nasprotovali in ogrožali njeno izvajanje.

Ko je dr. Lovro Šturm kritično analiziral Sklep Vrhovnega ple-numa OF o njegovem konstituiranju v Slovenski narodnoosvobodilni odbor (SNOO) in Odlok SNOO o zaščiti slovenskega naroda in njegovega gibanja za osvoboditev in združitve z dne 16. septembra 1941, je prišel do naslednjega zaključka:

»Oba akta, tako Sklep SNOO kot zaščitni odlok sta bila v svojih bistvenih sestavinah že ob njunem nastanku v očitnem nasprotju s splošnimi, od civiliziranih narodov priznanimi pravnimi načeli, ki jih je človeštvo strnilo v kodeks etičnih vrednot in pravil družbenega sožitja. /.../ Gre za tipičen primer zlorabe prava. Oba akta nista bila namenjena zagotavljanju svobode in vzpostavitvi svobodne demokratične družbe, ampak sta bila uporabljena kot sredstvo za ustrahovanje ljudi in za izvedbo komunistične revolucije ter za vzpostavitev totalitarnega družbenega sistema pod monopolno oblastjo komunistične partije.«¹⁵

Z zaščitnim odlokom je odločanje o življenju in smrti tistih, ki so jih komunisti obravnavali kot nasprotnike revolucije in jih označili za narodne sovražnike oziroma narodne izdajalce, prešlo v njihove roke. Zlasti za podeželsko prebivalstvo, med katerim je bilo daleč največ žrtev komunističnih umorov, je sprejetje zaščitnega odloka pomenilo uzakonitev popolnega brezpravja. Z njegovim sprejetjem je bila komunističnemu revolucionarnemu nasilju dana prosta pot, saj civilnemu prebivalstvu dejansko ni dajal zaščite, kot bi pričakovali iz njegovega naziva (»zaščitni odlok«), marveč je, ravno nasprotno, pripadnikom partizanskega odporiškega in revolucionarnega gibanja omogočal izvajanje nasilja nad njim.

---

14 Prav tam.

15 Lovro Šturm, *Pogledi na vsebinsko pravno pravilnost dveh aktov SNOO z dne 16. septembra 1941: pravnikov odnos do (pol)pretekle zgodovine*, Podjetje in delo, 24, 6-7/1998/XX/V, str. 1094 in 1095.

Izvajanje zaščitnega odloka so komunisti začeli najprej v Ljubljani, kjer je njihova Varnostno-obveščevalna služba (VOS), ki jo je KPS avgusta 1941 ustanovila kot svojo tajno politično policijo, začela izvajati likvidacije, katerih žrtve so bili tudi nekateri najvidnejši predstavniki predvojnega političnega in gospodarskega življenja.¹⁶ Leta 1941 je do prvih umorov tako imenovanih narodnih sovražnikov prišlo tudi na podeželju, le da jih v primerjavi z naslednjimi leti še ni bilo veliko. Toda že naslednje leto (1942) je njihovo izvajanje na podeželju doseglo naravnost zastrašujoče razsežnosti, kar je veljalo predvsem za Dolenjsko, Notranjsko in Belo krajino. Na podeželju so umore sprva izvajale partizanske enote, nato pa tudi Varnostno-obveščevalna služba (VOS), Vojska državne varnosti (VDV), Oddelek za zaščito naroda (OZNA) in Narodna zaščita (NZ). Pripadniki teh komunističnih vojaških formacij pri izvajanju zaščitnega odloka niso prizanašali niti ženskam in otrokom.

Predpisi o partizanskih vojaških sodiščih

Poleg zaščitnega odloka so bili za izvajanje revolucionarne justice pomembni tudi predpisi, s katerimi so bila na Slovenskem v letih 1943/1944 vzpostavljena partizanska vojaška sodišča. Ustanovil jih je Glavni štab NOV in POS, ki je s tem namenom sprejel naslednje odloke:

- Odlok o postavitvi brigadnih in odrednih vojaških sodišč z dne 5. avgusta 1943,¹⁷
- Odlok o postavitvi stalnih vojaških sodišč z dne 15. septembra 1943,¹⁸
- Odlok o postavitvi višjega vojaškega sodišča z dne 15. septembra 1943.¹⁹

---

16 O tem glej: Dr. Damjan Hančič, *Revolucionarno nasilje v Ljubljani, 1941–1945*, Študijski center za narodno spravo, Ljubljana 2015.

17 Makso Šnuderl, *Dokumenti*, dokument št. 60, str. 73.

18 Makso Šnuderl, *Dokumenti*, dokument št. 71, str. 82.

19 Makso Šnuderl, *Dokumenti*, dokument št. 70, str. 81.

Brigadna in odredna vojaška sodišča so bila ustanovljena pri štabih vseh brigad in odredov, stalna vojaška sodišča pa so bila ustanovljena pri komandah vojnih področij in se je zanje zato uporabljala naziv *področna vojaška sodišča*. To so bila prvostopenjska vojaška sodišča, medtem ko je višje vojaško sodišče predstavljalo drugostopenjsko vojaško sodišče, ki je najprej delovalo pri Glavnem štabu NOV in POS, nato pa sta bili višji vojaški sodišči ustanovljeni pri štabih VII. in IX. korpusa. Delovanje brigadnih, odrednih in področnih vojaških sodišč je urejal poseben pravilnik (Pravilnik BOVS), ki je bil sprejet 5. avgusta 1943, nato pa ponovno še 16. oktobra 1943.²⁰ Samostojni razvoj revolucionarne justice na Slovenskem je bil zaključen z *Uredbo o vojaškem kazenskem sodstvu*, ki jo je Oddelek za sodstvo pri Glavnem štabu NOV in POS sprejel 20. aprila 1944.²¹ Vsi ti predpisi so ostali v veljavi do 1. septembra 1944, ko je tudi na Slovenskem stopila v veljavo *Uredba Vrhovnega štaba NOV in POJ o vojaških sodiščih* z dne 24. maja 1944. Tedaj so prenehali veljati vsi prej navedeni predpisi o vojaških sodiščih, ki jih je sprejel Glavni štab NOV in POS, prav tako pa je prenehal veljati tudi zaščitni odlok, ki ga je 16. septembra 1941 sprejel SNOO.

Čeprav so tudi vsi predpisi o vojaških sodiščih predstavljali sestavni del komunistične revolucionarne justice, pa so pomenili določen napredek, saj je bilo z njimi civilnemu prebivalstvu vsaj formalno zagotovljeno neko minimalno varstvo pred popolnim brezpravjem, ki ga je omogočal zaščitni odlok. Partizanska vojaška sodišča so namreč morala poslovati po predpisanem sodnem postopku, ki se je moral obvezno zaključiti z izdajo pisne sodbe, v kateri je bilo navedeno, česa je bil obsojeni obtožen in kakšna kazen mu je bila izrečena. Po Pravilniku za organizacijo in poslovanje brigadnih in odrednih vojaških sodišč in po *Uredbi o vojaškem kazenskem sodstvu* so prvostopenjska vojaška sodišča izrekala naslednje kazni:

---

20 Makso Šnuderl, *Dokumenti*, dokument št. 91, str. 109–113.

21 Makso Šnuderl, *Dokumenti*, dokument št. 139, str. 177–184.

- a) ukor,
- b) zaplembo imovine,
- c) izgon iz bivališča,
- č) prisilno delo,
- d) težko prisilno delo,
- e) izgubo državljskih pravic,
- f) usmrtitev.

To je pomenilo, da prvostopenjska vojaška sodišča obsojencem, ki so jih spoznala za krive, niso več izrekala samo smrtne kazni kot prej, ko je bila po zaščitnem odloku predvidena samo ta kazen. Poleg tega je bilo v korist obsojencev, ki jim je prvostopenjsko vojaško sodišče izreklo smrtno kazen, uvedeno pravno sredstvo, da se je – razen v izrednih primerih – ta smela izvršiti šele, ko jo je potrdilo višje vojaško sodišče. Uredba o vojaškem kazenskem sodstvu z dne 20. aprila 1944 pa je v svojem 25. členu na smrt obsojenemu omogočila, da je pri Predsedstvu Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta (SNOS) lahko vložil milostno prošnjo.

Čeprav je, kot že rečeno, uvedba partizanskih vojaških sodišč z vidika zaščite civilnega prebivalstva pred revolucionarnim nasiljem nedvomno prestavljala določen napredek, pa ta sodišča obtožencem niso zagotavljala pravice do poštenega sojenja, ki je bila poznana že pred začetkom druge svetovne vojne.²² Tega niso mogla zagotavljati že zaradi tega, ker so delovala na podlagi predpisov komunistične revolucionarne justice, katere bistvo je bila zaščita revolucije. Razen tega so partizanska vojaška sodišča sestavljale osebe brez vsake pravne izobrazbe, kar je še dodatno zmanjševalo možnost poštenega sojenja. V sodnih senatih področnih vojaških sodišč pri komandah vojnih področij bi po predpisih sicer en član moral imeti pravno izobrazbo, vendar ta zahteva zaradi pomanjkanja pravnikov ni bila uresničljiva. K temu je treba še dodati, da komunistična partija vojaških sodišč niti sama ni vedno upoštevala in je pripadnikom Varnostno-obveščevalne

---

22 O tem glej: Jernej Letnar Černič, *Tranzicijska pravičnost od Trsta do Monoštra*; v: Dileme. Razprave o vprašanjih sodobne slovenske zgodovine, SCNR, Letnik 6, 2022, številka 1, str. 168.

službe (VOS) in nato pripadnikom Vojske državne varnosti (VDV) ter Oddelka za zaščito naroda (OZNA) tudi po njihovi vzpostavitvi še vedno dovoljevala, da so »narodne sovražnike« oziroma »narodne izdajalce« še naprej smeli »likvidirati« mimo vojaških sodišč.

Na to so opozarjali celo nekateri predstavniki partizanskih vojaških sodišč, ki se s tem niso strinjali. Tako npr. eden izmed njih v svojem poročilu o pregledu področnih partizanskih vojaških sodišč v Novem mestu, Ribnici in Črnomlju z dne 15. 12. 1943 navaja, »da med ljudmi sila neugodno odmevajo likvidacije s strani VOS brez preiskave in temu sledečega postopanja« in da je slišal očitke, »da tiste svoje politične nasprotnike, katerim ne moremo ničesar dokazati, 'pospravimo' kar lepo na tihem brez preiskave in s pavšalno obdolžitvijo, da so bili veleizdajalci.«²³ Tipičen tak primer, ki ga bomo kasneje podrobneje opisali, se je zgodil 3. in 4. februarja 1944, ko so pripadniki VOS-a v Lajšah pri Cerknem brez vsakega postopka pred pristojnim partizanskim vojaškim sodiščem in brez dejanskih dokazov o njihovi krivdi umorili 15 civilistov, med katerimi je bilo 6 žensk.

Okrutnosti, do katerih je prihajalo pri izvajanju revolucionarne justice

Po določenih zaščitnega odloka je bilo sodbo posebnega sodišča treba izvesti »tako, na način in po osebah, ki jih določi sodišče«. Kot smo že povedali, je bila edina kazen, ki so jo ta »posebna sodišča« izrekala obsojenim, smrtna kazen oziroma »likvidacija«. Običajno so jo izvršili z ustrelitvijo, vendar ne vedno. V številnih primerih so se likvidatorji nad žrtvami sadistično izživljali in jih umorili na grozljive načine, kar se je dogajalo tudi, ko je šlo za ženske in otroke. Do najtežjih ekscesov je, kot bomo videli, prišlo zlasti pri pomorih romskih družin leta 1942 na »osvobojenem« ozemlju v Ljubljanski pokrajini. Pri takšnem početju so se »izkazale« celo nekatere mlade partizanke. Ena takšnih je bila npr. neka komaj 18-letna politična komisarka partizanske čete, ki si je zaradi svoje okrutnosti prislužila

---

23 Arhiv Republike Slovenije (ARS), AS 1851, Glavni štab NOV in POS, tehnična enota 117, mapa IV.

ime *Krvava*.²⁴ Opisali bomo samo nekaj primerov tistih partizanskih zločinov nad civilisti, ki so po okrutnosti še posebej izstopali.

Enega od njih, ki se je zgodil poleti 1942 na »osvobojenem« ozemlju v Beli krajini, opisuje pisatelj, pesnik in esejist ter nekdanji krščanski socialist in partizan Jože Javoršek (do leta 1953 Jože Brejc) v svoji knjigi *Spomini na Slovence*. Gre za zločin, ki se je zgodil 22. julija 1942 v Maverlenu v Beli krajini, zagrešil pa naj bi ga politikomisar Belokranjskega odreda Dušan Pirjevec - Ahac. Ko je Jože Javoršek prišel v partizanski tabor v Maverlenu, se mu je po njegovem opisu nudil naslednji prizor:

»Neka stara ženska je bila privezana na kol, natanko tako, kakor poznamo grozljive jedkanice o mučenju čarovnic iz davnih vekov. Pod žensko je dogoreval ogenj. Bila je najbrž že mrtva. Duh po ožganem človeškem mesu me je silil na bruhanje. Na poseki v bližini ognjene martre je na konjski odeji ležal popolnoma nag človek. Dvigal je napol sivo glavo in hlipal in ječal in skušal izreči prošnje besede, a mu je zmanjkalo moči. Glava mu je padla na odejo, a jo je spet onemoglo dvignil in spet hlipal kot riba na suhem. Z grozo v srcu sem ugotovil: suhorski župnik Janez Raztresen. Kaj počno z njim? Ahac je stal ob nagem človeku z okrvavljeno črepinjo v rokah in nas srdito gledal. Začutil sem, da bi nas v hipu pobil, če bi imel v rokah orožje, a v rokah je imel samo ostro stekleno črepinjo. /.../ Dva mlada partizana sta stala ob župniku. Na hrbtu je imel s črepinjo vrezan srp in kladivo. /.../«²⁵

Med zločini, ki so jih partizani zagrešili leta 1942 na Dolenjskem, je zaradi okrutnosti izstopal tudi pomor celotne Jakopinove družine v Ponovi vasi pri Grosupljem aprila 1942.²⁶ Pričevalec Janez Javornik je videl, kako je po izvršenem pomoru iz Jakopinove hiše

---

24 Tone Ferenc, *Ljudska oblast na Slovenskem 1941–1945, 1, Država v državi*, Založba Borec, Partizanska knjiga, Ljubljana 1987 (Dalje: Tone Ferenc, *Ljudska oblast na Slovenskem 1941–1945*), str. 359 in 360.

25 Jože Javoršek, *Spomini na Slovence*, III, Adit, Ljubljana, 1990, str. 156.

26 Ta partizanski zločin je opisan v: Dr. Jože Možina, *Pomor Jakopinove družine in častni meščan Franta*, Demokracija, 7. november 2019.

kri tekla na cesto, kar ga je zaznamovalo za vse življenje.²⁷ Po njegovem pripovedovanju so morilci prišli ponoči in začeli razbijati po vratih. O tem, kaj se je nato dogajalo, pa je povedal:

*»Ko je oče šel pogledat, kdo trka, ga je eden teh prišlekov udaril s sekiro s topim delom po glavi, tako da se je zrušil tam med vrata. Potem so stopili v hišo, koliko jih je bilo, ne vem, nič niso govorili in se je začela krvava bitka. Torej, **poklali so 4 otroke, mamo, ta mali je bil 6 let star, 2 dekleti sta bili stari 8 in 10 let, starejši fant pa je bil star 12 let. In vse so poklali.**«²⁸*

Na Koroškem so enega najokrutnejših zločinov 4. novembra 1942 zagrešili pripadniki 1. Pohorskega bataljona, ko so v Mislinji s sekiro umorili zakonca Ložnjak. O tem zločinu sta pisala partizanska pisca France Filipič in Franc Zalaznik - Leon. Ponoči navedenega dne so partizani vdrli v Pergerjevo tovarno lepenke v Mislinji ter zajeli obratovodjo Jurija Ložnjaka in ga odgnali v strojno dvorano, kjer so ga ob prisotnosti delavcev zasliševali. France Filipič je zapisal, da so partizani njega in njegovo ženo Ano »obsodili na smrt«. »Nato je Tine,« tako Filipič, »oba odpeljal v lopo na dvorišču, kjer je nad njima izvršil smrtno obsodbo.«²⁹ Na kakšen način jo je izvršil, pa Filipič ne pove, zato pa to pove Franc Zalaznik - Leon, ki je temu zločinu sam prisostvoval. Takole je zapisal: »Tine je prignal Ložnjaka in ga **pobil s sekiro** (v krepki tisk postavil M. M.). Domačin Rado je zahteval, da kaznujejo še ženo. Tine je stopil ponjo in jo prignal. Ko je bilo končano tudi z njo, **smo vrgli obe trupli v ogenj** (v krepki tisk postavil M. M.) in tovarno zažgali.«³⁰

Do okrutnih partizanskih zločinov je prihajalo tudi na Štajerskem. Eden najokrutnejših se je julija 1944 zgodil na Kozjanskem, njegova žrtev pa je bil trgovec Josip Kosmus iz Loke pri Žusmu. Ker so mu partizani večkrat zapored izropali trgovino, naj bi zato o njih sovražno govoril. Ko so pripadniki 2. bataljona Kozjanskega

---

27 Prav tam.

28 Prav tam.

29 France Filipič, *Pohorski bataljon*, Zavod »Borec« v Ljubljani, 1963, str. 230.

30 Franc Zalaznik - Leon, *Dolga in težka pot 1941-1945*, Založba Obzorja Maribor, 1963, str. 118.

odreda 24. julija 1944 izvedli napad na postojanko vermanov v Loki pri Žusmu, so ga prijeli in ga odvedli v gozd na Rudnici, kjer so ga razpeli med dve drevesi, nato pa mu preparali trebuh, da je umiral v strahotnih mukah.³¹ Zgodovinar Tomaž Teropšič v svoji monografiji o Kozjanskem odredu sicer omenja, da so partizani likvidirali trgovca Josipa Kosmusa, ne pove pa, na kakšen način so to izvedli.³²

O enem okrutnem partizanskem zločinu, ki se je zgodil leta 1942 v Polhograjskih Dolomitih, zvemo iz Kardeljevega pisma izvršnemu odboru OF z dne 27. novembra 1942. »Prav tako so naši ljudje te dni pripovedovali,« je zapisal Kardelj, »da so v Dolomit-skem odredu, torej pred nosom Ljubljane, pred četo **pobijali ljudi - s kolom** (v krepki tisk postavil M. M.).«³³

Ker so ti zločini celo pri nekaterih pristaših OF vzbujali zgražanje, je Kardelj presodil, da je treba nekaj ukreniti, ker bi OF sicer začela izgubljati podporo. Zato je novembra 1942 Ivanu Mačku kot komandantu Glavnega poveljstva slovenskih partizanskih enot in Borisu Kidriču kot političnemu komisarju Glavnega poveljstva slovenskih partizanskih enot zapovedal: »Izdajte strogo zaupno odredbo, da se justifikacije izvršujejo samo s streljanjem, a v takih primerih, kjer se streljati ne sme zaradi sovražnikove bližine, na tak način, da ima za posledico takojšnjo smrt.«³⁴

Vprašanje odgovornosti za zločine revolucionarne justice

Zločini, ki jih je na Slovenskem med vojno povzročilo izvajanje revolucionarne justice, predstavljajo za partizansko odporniško in revolucionarno gibanje težko hipoteko. Z izvajanjem revolucionarne justice so bile povzročene ne le številne nepotrebne žrtve, ampak sta bili z njo vsem tistim, ki so v uporabi proti okupatorju sodelovali izključno samo iz domoljubnih razlogov, prizadejana krivica in nepopravljiva

31 Ustni vir. Pričevalca: Marija Šeško, rojena Štancer, in Janez (Anzek) Štancer. Njuni pričevanji hrani avtor.

32 Tomaž Teropšič, *Kozjanski odred*, 1. knjiga, Založba Obzorja, Maribor 1993, str. 95.

33 Edvard Kardelj, *Zbrana dela*, 6, dok. 47.

34 Tone Ferenc, *Ljudska oblast na Slovenskem 1941–1945*, str. 383.

KAZALO

Predgovor avtorja	5
UVOD	7
KOMUNISTIČNI ZLOČINI NAD ŽENSKAMI IN OTROKI NA SLOVENSKEM MED VOJNO 1941–1945	11
UMORI IN POMORI	11
Komunistična revolucionarna justica	11
Splošne značilnosti	11
Predpisi, s katerimi je bila revolucionarna justica vzpostavljena	14
Odlok Slovenskega narodnoosvobodilnega odbora o zaščiti slovenskega naroda in njegovega gibanja za osvoboditev in združitvev z dne 16. septembra 1941	14
Predpisi o partizanskih vojaških sodiščih	16
Okrutnosti, do katerih je prihajalo pri izvajanju revolucionarne justice	19
Vprašanje odgovornosti za zločine revolucionarne justice	22
OPIS NEKATERIH PARTIZANSKIH UMOROV IN POMOROV ŽENSK TER OTROK V POSAMEZNIH SLOVENSKIH POKRAJINAH	27
NOTRANJSKA, DOLENJSKA IN BELA KRAJINA	28
Pomori Rominj in romskih otrok spomladi in poleti 1942	29
Pomor na Mačkovcu	29
Pomor v soteski Iške pri Iški vasi	30
Pomor v Podklancu pri Sodražici	32
Pomor pri Mavrlenu	33
Umori in pomori slovenskih žensk in otrok	34
Pomor Kolenčeve družine s Ševnice na Dolenjskem	35
Pomor Hudnikove družine s Sela pri Dobrovi v Dolomitih	36
Pomor družine Mavsar iz Praproč pri Šentrupertu na Dolenjskem	39
Pomor štirih deklet v Podcerkvi na Notranjskem 31. decembra 1944	41

LJUBLJANA	43
GORENJSKA	45
Seznam smrtnih žrtev medvojnega komunističnega nasilja med ženskami na Gorenjskem	46
Umor Ksenije Hribar in njenega moža Rada s Strmola	53
Umor Ide Kristan iz Zaloga pri Komendi	55
Umor Pavle Urankar in Vande Fajdiga iz Kamnika	56
PRIMORSKA	59
Seznam smrtnih žrtev komunističnega nasilja med ženskami na severnem Primorskem	59
Pomor šestih žensk v Lajšah pri Cerknem februarja 1944	62
Pomor štirih članov Brecljeve družine iz Žapuž pri Ajdovščini	63
Umor Anice Černe iz Grgarja	64
Umor Marije Škvarč s Cola nad Ajdovščino	65
Umor Rosande in Vide Kralj iz Slivnega pri Nabrežini	66
ŠTAJERSKA	68
Seznam žensk, ki so jih partizani na Štajerskem umorili brez vsakega sodnega postopka	70
Seznam žensk, ki so jih na Štajerskem leta 1944 na smrt obsodila partizanska vojaška sodišča	72
Umor Štefanije Čmak iz Štrovsneka pri Gomilskem	74
Umor Marije Fedran in njenega dojenčka v Solčavi	76
Umor Marije Weiss iz Spodnjih Kraš	77
Umor Dragice Šibanc iz Belega Potoka pri Frankolovem	79
Umor Helene Urbanček in njene 13-letne hčere iz Št. Ilja pri Dramljah	80
Umor Anice Štefanič z Zbelovega pri Poljčanah	81
Umor Anice Mejavšek s Sloma pri Ponikvi	84
Umor Olge Kukovič s Planine pri Sevnici	86
Umor 12-letnega Edija Križanca s Ptuja	87
SLOVENSKA KOROŠKA	88
Umor partizanke Marije Trup	88
Umor partizanke Julijane Fink	90

POSILSTVA	91
Posilstvo Štefanije Čmak s Štrovsneka pri Gomilskem	91
Posilstvo in smrt Rozike Verk iz Kačjega Dola pri Rogaški Slatini	92
Posilstvo dveh šolark iz Predela blizu Šmarja pri Jelšah	94
Posilstvo mladoletne Angele Meh iz Slatin pri Šmartnem ob Paki	95
<hr/>	
POVOJNI KOMUNISTIČNI ZLOČINI NAD ŽENSKAMI IN OTROKI	97
<hr/>	
NASILJE NAD ŽENSKAMI IN OTROKI V KOMUNISTIČNIH KONCENTRACIJSKIH TABORIŠČIH	97
Koncentracijsko taborišče Teharje	98
Posiljevanje žena in deklet v teharskem koncentracijskem taborišču in v dvorcu Mlinarjev Janez na Teharjah	99
Pomor žena in deklet	101
Pomor dojenčkov	102
Nasilni odvzem otrok materam	104
Koncentracijsko taborišče Strnišče pri Ptuju	105
Koncentracijsko taborišče Hrastovec	111
Koncentracijsko taborišče Št. Vid nad Ljubljano	113
Koncentracijsko taborišče v Škofji Loki	114
Koncentracijsko taborišče Lancovo pri Radovljici	114
Ustanove za otroke zaprtih in umorjenih staršev	116
Dečje zavetišče Petriček v Liscah pri Celju	117
Otroško taborišče grad Ormož	124
Dečji dom Turnišče pri Ptuju	133
<hr/>	
PRIMERI POSAMIČNIH UMOROV ŽENSK IN OTROK V PRVIH POVOJNIH LETIH	135
Umor 16-letne Angele Meh iz Slatin pri Šmartnem ob Paki	135
Umor mladoletnih bratov Matije in Franceta Birtiča iz Dobrove pri Ljubljani	138
Umor 90-letne graščakinje Ane Elizabete Galle iz Lemberga pri Vojniku	139
Umor slikarke Doroteje Hauser iz Vojnika	141
Umor Eleonore Kostanjšek Evers in njenega 15-letnega sina Mihaela v Slo. Konjicah	143

MNOŽIČNO OBSOJANJE ŽENSK NA ODVZEM PROSTOSTI S PRISILNIM DELOM V PRVIH POVOJNIH LETIH	151
KAZENSKKE USTANOVE ZA ŽENSK PO MAJU 1945	152
Kazenska taborišča in zavodi za prisilno delo	152
Ženski taborišči za družbenokoristno delo v Ferdrenku in v Škofji Loki	156
Kazensko-poboljševalni domovi	160
Kazensko-poboljševalni dom za ženske Begunje na Gorenjskem	160
Kazensko-poboljševalni dom za ženske Rajhenburg (Brestanica)	162
Zapori	164
Režim v kazenskih ustanovah	165
Primeri umorov zapornic	169
Umor zapornice Elze Premšak iz Celja v celjskem zaporu Stari pisker	169
Umor zapornice Jožice Gorenjak iz Celja v KPD Rajhenburg	171
Smrt zapornice Ade Grundner v KPD Rajhenburg	173
<hr/>	
SODNI UMORI ŽENSK	175
<hr/>	
NAMESTO ZAKLJUČKA	177
<hr/>	
DODATEK	181
DRUŽINE, KI SO LETA 1942 POSTALE ŽRTVE KOMUNISTIČNEGA NASILJA	181
Družine, ki so jih pomorili v celoti, ali pa so bili umorjeni najmanj trije njihovi člani	181
Družine, katerim so umorili najmanj dva njihova člana	189
Dokumenti uprave Taborišča za otroke grad Ormož (Zgodovinski arhiv na Ptuj, OLO Ptuj, tehnična enota 23)	214
Pričevanje Darinke Pregelj	226
POVZETEK	229
ABSTRACT	231